

Հայաստանի կենսաբ. հանդես, 2 (71), 2019

ԲՐՈԿՈԼԻ (BRASSICA OLERACEA) ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԸ ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ՀԱՐԹԱԿԱՅՐԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

Հ.Լ.ԹԵՐԼԵՄԵՉՅԱՆ, Հ.Ն.ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Սննդամթերքի անվտանգության ոլորտի ռիսկերի գնահատման
և վերլուծության գիտական կենտրոն
hlt_arm@yahoo.com

Դիտարկումները ցույց են տվել, որ բրոկոլիին վնասում են բազմաթիվ վնասատուներ: Դրանց շարքում կան տեսակներ, որոնց վնասակարության արդյունքում խիստ դանդաղում է բույսերի աճն ու զարգացումը, իջնում է բերքի քանակը և ընկնում որակը:

Արարատյան հարթավայրում մեր կողմից կատարված հետազոտություններով բրոկոլիի տնկարկներում արձանագրվել են 32 տեսակ վնասատուներ, որոնք պատկանում են 3 դասի, 8 կարգի և 18 ընտանիքի:

Բրոկոլի – վնասատուներ – տեսակային կազմ

Наблюдения показали, что брокколи повреждается многими вредителями. Среди них есть виды, которые наносят серьезный ущерб росту и развитию растений, что приводит к снижению урожайности и качества урожая.

В нашем исследовании в Араратской долине на посадках брокколи зафиксировали 32 вида вредителей, относящиеся к 3 классам, 8 отрядам и 18 семействам.

Брокколи – вредители – видовой состав

Observations have shown that broccoli was damaged by many pests. Among them there were species that were detrimental to the growth and development of plants, which led to lower crop yields and crop quality.

In our study in the Ararat Valley, have recorded on broccoli plantings 32 species of pests belonging to 3 classes, 8 orders and 18 families.

Broccoli – pests – species composition

Բրոկոլին (Brassica oleracea) պատկանում է կաղամբազգիների ընտանիքին, ծաղկակաղամբի ենթատեսակին: Այն շատ նման է ծաղկակաղամբին և արտաքինից տարբերվում է հիմնականում կանաչ գույնով:

Այս արժեքավոր մշակաբույսի տնկարկներին մեծ վնաս են հասցնում տարբեր տեսակի վնասատուներ [1, 4]: Դրանց գործունեության հետևանքով խիստ դանդաղում է բույսերի աճն ու զարգացումը, իջնում է բերքի քանակը և ընկնում որակը:

Հաշվի առնելով այն, որ բրոկոլիի մշակության տարածքները Հայաստանում տարեց-տարի ավելանում են և այն, որ դրա վնասակար էնտոմոֆաունան մեր հանրապետությունում մինչև այժմ ուսումնասիրված չէ, խնդիր է դրվել կատարել անհրաժեշտ հետազոտություններ, ճշտել առավել վտանգավոր ֆիտոֆագերի տեսակային կազմը հետազայում դրանց դեմ արդյունավետ պայքարի միջոցառումներ մշակելու նպատակով:

Նյութ և մեթոդ: Բրոկոլիի վնասակար Էնտոմոֆաունայի տեսակային կազմը պարզաբանելու նպատակով 2017-2018 թթ-ին Արարատյան հարթավայրի, մասնավորապես Արարատի և Արմավիրի մարզերի շուրջ քսան համայնքներում կատարվել են երթուղային հետազոտություններ, որի ընթացքում ուսումնասիրվել են այս մշակաբույսի տնկարկները, հավաքվել են զարգացման տարբեր փուլերում հայտնաբերված բոլոր տեսակները: Վերջիններս տեղափոխվել են միջատաբանական լաբորատորիա և պահվել մինչև հասուն դառնալը, որից հետո ֆիքսվել են միջատաբանությունում ընդունված մեթոդների համաձայն (70⁰ սպիրտ-գլիցերինային լուծույթում կամ ասեղիկների ու բամբակյա բարձիկների վրա), պիտակավորվել են՝ հետագայում տեսակային պատկանելիությունը ճշտելու նպատակով:

Հավաքված վնասատուների տեսակային պատկանելիությունը որոշվել է տարբեր մասնագիտական որոշիչների [2, 3] և «Մենդամթերքի անվտանգության ոլորտի ռիսկերի գնահատման և վերլուծության գիտական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի մասնագետների օժանդակությամբ:

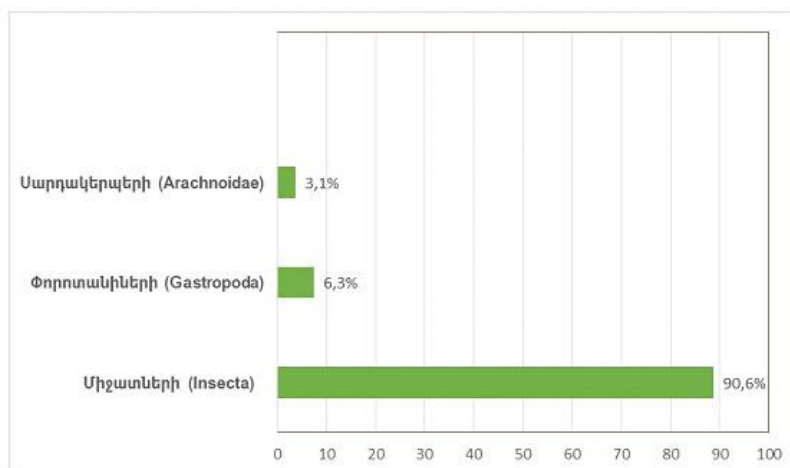
Արդյունքներ և քննարկում: Արարատի և Արմավիրի մարզերի մի շարք տնտեսություններում բրոկոլիի վրա հայտնաբերված վնասատուների տեսակային կազմը ըստ կարգաբանական դասակարգման ներկայացնում ենք ստորև (աղ. 1):

Աղյուսակ 1. Բրոկոլիի վնասատուների տեսակային կազմը

Դաս	Կարգ	Ընտանիք	Տեսակ
Gastropoda Փղորտանիներ	Stylommatophora Ցողունաչքեր	Limacidae Բուսակեր կողիջներ	<i>Vitrinoides monticola</i> Bttg. Լեռնային կողիջ
			<i>Deroceras melanocephalum</i> Kal. Սևագլուխ կողիջ
Arachnoidae Սարդակերպեր	Acarina Տզեր	Tetranychidae Ոստայնավոր տզեր	<i>Tetranychus telarius</i> L. Սովորական ոստայնատիզ
Insect Միջատներ	Orthoptera Ուղղաթևեր	Gryllotalpidae Իշախառանձներ	<i>Gryllotalpa gryllotalpa</i> L. Սովորական արջուկ
	Thysanoptera Թրիպսներ	Thripidae	<i>Thrips tabaci</i> Lind. Ծխախոտի թրիպս
	Homoptera Միակերպաթևեր	Aphrophoridae Փրփրացիկաղներ	<i>Philaenus spumarius</i> L. Սովորական փրփրացիկաղ
		Cicadellidae Թզուկ ցիկադներ	<i>Aphrodes bicinctus</i> Schrk. Երկպտավոր թզուկ ցիկադ
			<i>Trialeurodes vaporariorum</i> Westw. Ջերմատնային սպիտակաթևիկ
		Aphididae Լվիճներ	<i>Brevicoryne brassicae</i> L. Կաղամբի լվիճ
	Heteroptera Կիսակարծրաթևեր	Miridae Կուրամյուկներ	<i>Lugus pratensis</i> L. Դաշտային կուրամյուկ
		Pentatomidae Վահանամյուկներ	<i>Apodiphus amygdali</i> Germ. Հատապտուղների վահանամյուկ
			<i>Eurydema oleracea</i> L. Հլածուկի վահանամյուկ
			<i>Eurydema ornate</i> L. Մանանեխի վահանամյուկ
			<i>Eurydema ventralis</i> Kol. Վահանամյուկ
		Ligadeidae Վտիտ մյուկներ	<i>Lygaeus equestris</i> L. Գեղեցիկ վտիտ մյուկ
		Coleoptera Բզեզներ	Chrysomelidae Տերևակերներ
	<i>Phyllotrea atra</i> F. Խաչածաղկավորների սև լվիկ		
	<i>Phyllotrea nigripes</i> F. Կապույտ լվիկ		

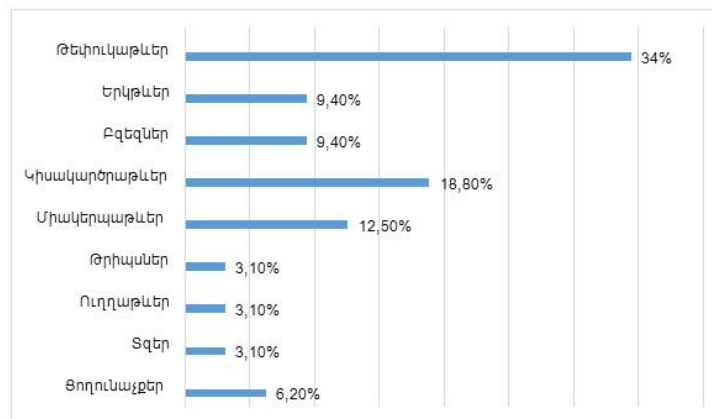
	Diptera Երկթևեր	Anthomyidae Ծաղկաճանճեր	<i>Chortophila brassicae</i> Bouch Գարնախիկ կաղամբաճանճ
			<i>Delia platura</i> Mg. Ծլաճանճ
	Lepidoptera Թեփուկաթևեր	Agromyzidae Ականաճանճիկներ	<i>Phytomyza articornis</i> Meig. Բագմակեր ափսաճանճիկ
		Noctuidae Բվիկներ	<i>Mamestra brassicae</i> L. Կաղամբի բվիկ
			<i>Mamestra oleracea</i> L. Բանջարանոցային բվիկ
			<i>Agrotis segetum</i> Schiff. Աշնանացանի բվիկ
			<i>Autographa gamma</i> L. Գամմա բվիկ
			<i>Agrotis ypsilon</i> Rott. Իպսիլոն բվիկ
			<i>Laphygma exigua</i> Hb. Կարադրիկա
		Pyalidae Յրաթիթեռներ	<i>Mesographe forficalis</i> L. Կաղամբի հրաթիթեռ
		Plutellidae Մանգաղաթև ցեցեր	<i>Plutella maculipennis</i> Curt. Կաղամբի ցեց
		Pieridae Ծերմակաթիթեռներ	<i>Pieris brassicae</i> L. Կաղամբի ճերմակաթիթեռ
			<i>Pieris rapae</i> L. Շաղգամի ճերմակաթիթեռ
		Arctiidae Արջաթիթեռներ	<i>Ocnogyna loewii</i> var. <i>Armena</i> Stgr. Օկնոգինա

Համաձայն աղ.1-ում ներկայացված տվյալների, բրոկոլիի վրա մեր կողմից արձանագրվել է վնասատուների 32 տեսակ, որոնք պատկանում են 3 դասի, 8 կարգի և 18 ընտանիքի: Նկ. 1-ի տվյալներից երևում է, որ գերակշռում են Միջատների (Insecta) դասին պատկանող տեսակները, որոնք 29-ն են և կազմում են ընդհանուրի 90,6 %-ը: Փորոտանիների (Gastropoda) և Սարդակերպերի (Arachnoidae) դասերը ներկայացված են համապատասխանաբար 2 (6,3 %) և 1 (3,1 %) տեսակով:

Նկ. 1. Վնասատուների դասային պատկանելիությունը

Ստացված տվյալների վերլուծությունից պարզվում է, որ առավել մեծաքանակ են Թեփուկաթևերի (Lepidoptera) կարգին պատկանող վնասատուները, որոնք ներկայացված են 11 տեսակով և կազմում են արձանագրվածների 34,4 %-ը (նկ. 2): Թվաքանակով երկրորդն են Կիսակարծրաթևերը (Heteroptera), որոնք 6 տեսակով կազմում են 18,8 %: Ընդամենը մեկական տեսակով են ներկայացված Տզերի (Acarina), Ուղղաթևերի (Orthoptera), Թրիպսների (Thysanoptera) կարգերը (3,1 % յուրաքանչյուրը):

Նկ. 2. Վնասատուների կարգային պատկանելիությունը

Արձանագրված վնասատուների գերակշիռ մասը՝ 27 տեսակ (կամ 81,5 %-ը) սնվում են բրոկոլիի կանաչ զանգվածով ու ծաղկաբույլերով և միայն 5 տեսակ՝ Սովորական արջուկը, գարնանային կաղամբաճանճի, աշնանացանի, իպսիլոն և գամմա բվիկների թրթուրներն են վնասում բույսերի արմատային համակարգը:

Համաձայն մեր ուսումնասիրությունների արդյունքների Արարատյան հարթավայրում առավել զգալի վնաս են պատճառում թեփուկաթևերի կարգի ներկայացուցիչները:

:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մանվելյան Ա.Ա., Ավագյան Գ.Վ., Մկրտչյան Հ.Ն. Կաղամբի ճերմակաթիթեռի (Pieris brassicae) կենսաէկոլոգիական առանձնահատկությունները բրոկոլիի բույսերի վրա՝ Շիրակի մարզի պայմաններում: Ագրոգիտություն: Երևան, 11-12, էջ 641-645, 2013:
2. Определитель насекомых Европейской части СССР. М.-Л., I, 935 с., 1964.
3. Определитель вредных и полезных насекомых и клещей плодовых и ягодных культур в СССР. Л., Колос, 288 с., 1984.
4. <https://rosng.ru/post/content-vrediteli-bolezni-brokkoli>

Ստացվել է 09.04.2019